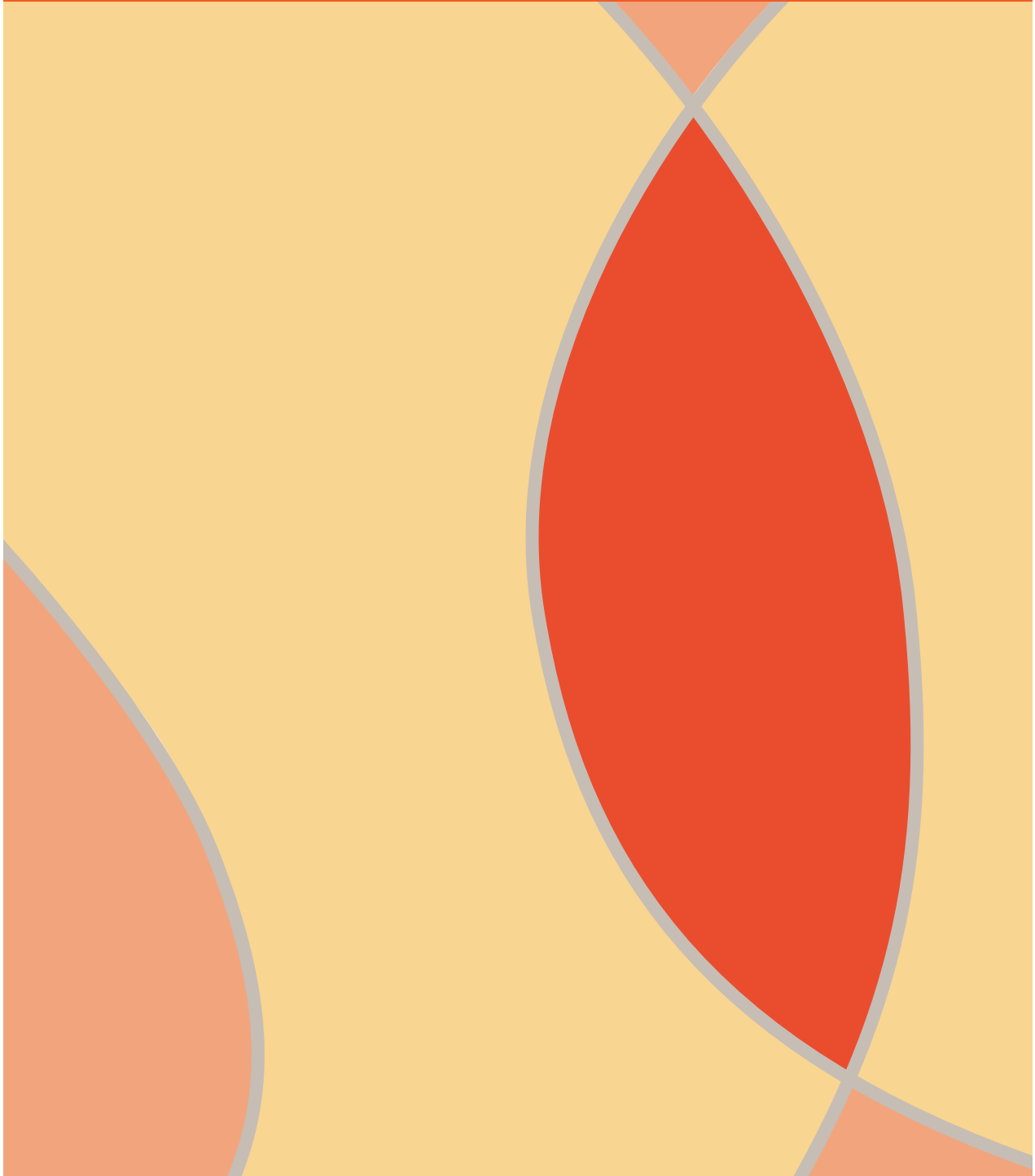

Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld – RIPS 07

Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld – RIPS 07

2 Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld – RIPS 07

Sveriges Kommuner och Landsting
118 82 Stockholm Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00 Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting
1:a upplagan, december 2007

Text och beräkningar Siv Stjernborg
Grafisk form och produktion Elisabet Jonsson
Tryck Ljungbergs Tryckeri AB, Klippan
Papper Multidesign original natural 250 gr (omslag), Maxioffset 120 gr (inlaga)
Typsnitt BerlingNova och Charlotte Sans SKL, tabeller i Helvetica-Narrow.

ISBN 978-91-7164-314-8

Förord

Allt sedan 1964 har kommunernas och landstingens pensionsåtaganden enligt gällande kollektivavtal värderats enligt de beräkningsmetoder som pensionsfinansieringskommittén lagt fast i den så kallade *P-finken*. De har kommit åren 1973, 1979, 1985 och 2000.

Med anledning av det nya pensionsavtalet KAP-KL har Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) låtit göra en ny översyn av beräkningsmetoderna för pensionsskultsberäkningarna. Särskilt angeläget är det att de tekniska beräkningsförutsättningarna nu görs tydliga eftersom det idag finns flera administratörer på marknaden.

Resultatet av översynen redovisas i denna skrift. Vi har ändrat namnet på denna beskrivning över beräkningsmetod för pensionsskuld från *P-finken* till *Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld* (RIPS). Arbetet har skett i en intern arbetsgrupp bestående av representanter från avdelningen för arbetsgivarpolitik och från avdelningen för ekonomi och styrning. En referensgrupp med pensionsexperter från kommuner och landsting har bistått och frekventa möten har även skett med representanter för de tre pensionsadministratörerna; KPA, SPP och Skandia. Aktuarie Karl-Åke Carlström har bistått med faktagranskning och goda råd.

Arbetsgruppens förslag skickades under april månad ut till kommuner och landsting för synpunkter och efter vissa justeringar bereddes det slutliga förslaget i Sveriges Kommuner och Landstings arbetsutskott den 24 maj. Styrelsen fattade den 15 juni 2007 beslut om att rekommendera sina medlemmar att vid beräkning av pensionsskulder följa RIPS från och med år 2007.

Den 12 november 2007 kom Finansinspektionens föreskrift med nya trygghandgrunder. RIPS hänvisade, när det gäller det försäkringstekniska antagandet över dödlighetssannolikhet, till den generationsmodell som Finansinspektionen preliminärt föreslog, vilken nu har beslutats definitivt i föreskriften.

Rådet för kommunal redovisning har i december 2007 rekommenderat kommuner och landsting att använda RIPS 07.

Stockholm i december 2007

Clas Olsson

Avdelningen för ekonomi och styrning

Innehåll

Principer och disposition för beräkning av pensionsskuld	5
1. Pensioner i kommuner och landsting	7
1.1 Från förmånsbestämda mot avgiftsbestämda pensioner	7
1.2 Pensionsskulden mest av äldre datum	8
2. Beräkning av pensionsåtagandet enligt avtal	10
2.1 Allmänt	10
2.2 Pensionsåtagande och beräkning av pensionsreserv enligt KAP-KL	11
2.3 Pensionsåtagande enligt PFA och äldre bestämmelser	21
2.4 Betalningsansvar och kostnadsbidrag eller finansiellt bidrag till pensionsreserv	23
2.5 Värdesäkring av pensionsförmånerna	24
3. Försäkringstekniska antaganden	25
3.1 Dödlighetsantaganden	25
3.2 Kalkylränta	27
3.3 Säkerhets- och omkostnadsbelastningar	30
4. Särskilda regler för kommunala företag	31
5. Praktisk tillämpning	32
5.1 Aktualisering	32
5.2 Antaganden	32
5.3 Så här beräknas en pensionsreserv – exempel	33
6. Externredovisning och beräkningar av pensionsskulden	35
6.1 Lagstiftning och normgivning	35
6.2 Kort om beräkningsförutsättningar i RIPS	35
6.3 RIPS koppling till god redovisningssed i kommuner och landsting	36
Ordlista	38
Bilaga 1 – Försäkringstekniska antaganden	41
Bilaga 2 – Exempel på specifikationer av pensionsåtagandet	45
Bilaga 3 – Beräkningsexempel <i>Går enbart att ladda ner från vår webbplats www.skf.se – sök på RIPS 07.</i>	

Principer och disposition för beräkning av pensionsskuld

Denna skrift innehåller riktlinjer för hur pensionsskulden bör beräknas i kommuner och landsting inklusive kommunalförbund och regioner.

Pensionsskulden är summan av pensionsreserverna för varje enskild arbetstagare och pensionstagare. Pensionsreserven definieras i RIPS 07 som nuvärdet av framtida utfästa pensionsutbetalningar till den del de anses vara intjänade när beräkning görs.

Pensionsreserven är en värdering av hittills intjänad pensionsförmån såväl för anställda som för tidigare anställda. Eftersom pensionsförmånen i de flesta fall är livsvarig har den förväntade livslängden och kalkylräntan stor betydelse för pensionsreservens storlek. Pensionsåtagandet är ett löfte om utbetalning av pension i framtiden och därför diskonteras utbetalningarna till ett nuvärde med hjälp av kalkylräntan.

I de överväganden som gjorts finns två genomgående principer. Den första är enkelhet. Pensionsskultsberäkningar är komplexa och bygger på antaganden om många osäkra faktorer långt fram i tiden. Ju högre grad av komplexitet desto svårare är det att förstå hur beräkningen är uppbyggd och hur den påverkas av förändrade antaganden. För att få en större transparens har vi så långt det är möjligt valt att använda den enklaste och mest begripliga metoden. Den andra principen är att i delar där det råder osäkerhet undvika beräkningsmetoder som ger en systematisk över- eller underskattning. Denna princip har övertagits från föregående *P-fink*.

Skriften inleds med en kortare beskrivning av kollektivavtalade pensioner i kommuner och landsting. Därefter redovisas på vilket sätt pensionsreserven ska beräknas avseende arbetsgivarens pensionsåtagande i enlighet med gällande avtal, kapitel 2. I tredje kapitlet redovisas de försäkringstekniska antaganden som ska användas. En kortare beskrivning som rör bolag som tillämpar kommunala avtal återfinns i kapitel 4. I kapitel 5 redovisas vilka antaganden som bör användas vid pensionsskultsberäkning då relevant information

saknas. Där finns även ett schematiskt exempel över hur en pensionsreserv beräknas. Redovisning av pensioner och pensionseskuld behandlas i kapitel 6. Slutligen finns det några bilagor; en som sammanfattar de försäkringstekniska antaganden och en med lämpliga specifikationer på pensionsåtagandet.

På vår webbplats www.skl.se finns även ett par mer tekniska beräkningsexempel på pensionsberäkning enligt gällande avtal (KAP-KL) för nedladdning som pdf-filer (bilaga 3).

1. Pensioner i kommuner och landsting

1.1 Från förmånsbestämda mot avgiftsbestämda pensioner

Tjänstepension är en anställningsförmån som arbetstagaren får av sin arbetsgivare som ett tillskott till den allmänna pensionen. Förmånen regleras i kollektivavtal. Historiskt sett har de flesta kollektivavtalade pensioner varit förmånsbestämda, vilket innebär att arbetstagaren får en pensionsförmån i förhållande till sin slutlön och anställningstid. I likhet med det reformerade allmänna pensions-systemet, som till skillnad mot ATP-systemet, är avgiftsbestämt, går nu även de kollektivavtalade pensionerna mot att i högre grad bli avgiftsbestämda och fonderade. För inkomster upp till gränsen för förmåner i det allmänna systemet är tjänstepensionerna helt avgiftsbestämda.

För anställda med inkomster under förmånstaket om 7,5 inkomstbasbelopp (cirka 28 700 kr/månad år 2007) tjänas ingen förmånsbestämd pensionsrätt in och det är därför aldrig aktuellt att beräkna en pensionsskuld för arbetsgivaren. Pensionsförmånen är helt avgiftsbestämd och avgiften är betalad till den försäkringsgivare som arbetstagaren har valt. På det sättet är det arbetstagaren som har risken och möjligheten att via sin kapitalplacering få en sämre eller bättre pension. Däremot finns en pensionsskuld som avser förmåner intjänade enligt tidigare kollektivavtal.

För anställda med inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp (IBB) finns den förmånsbestämda pensionen kvar och den ger en pensionsskuld. En del kommuner tryggar dock detta åtagande genom att betala en försäkringspremie, varvid skulden återfinns i försäkringsbolaget. Det är dock enbart cirka 7 procent av de anställda i kommuner som har inkomster över taket. Motsvarande andel högavlönade är betydligt högre i landstingen, cirka 20 procent. Kostnaden för tjänstepensionen i relation till lönesumman är därför betydligt högre i landstingen än i kommunerna.

1.2 Pensionsskulden mest av äldre datum

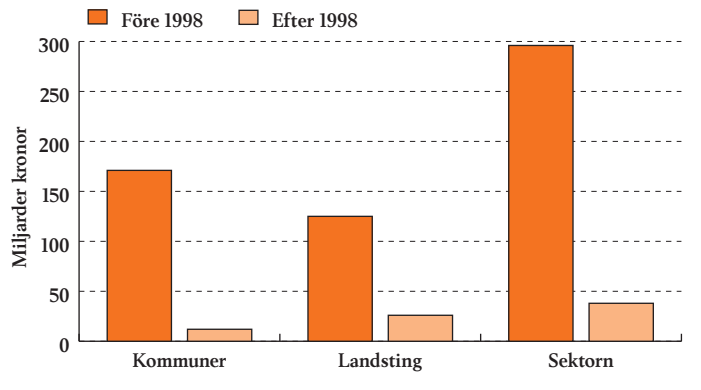
Fram till 1998 var de kollektivavtalade pensionerna helt förmånsbestämda för alla arbetstagare i kommuner och landsting. Pensionsskulden för dessa förmåner redovisas som en ansvarsförbindelse. Arbetsgivaren bokför kostnaden när pensionen betalas ut. För de arbetstagare som var anställda 980101 beräknades vid övergången till det då nya avtalet, PFA, en oantastbart intjänad pensionsrätt per 19971231 (IPR). Denna fastställdes i form av ett intjänat belopp och motsvarar idag drygt halva värdet av pensionsförpliktelsen.

Även från och med 1998 uppkommer det en pensionsskuld för den förmånsbestämda delen, men denna är av betydligt mindre omfattning, eftersom pensionerna till största delen är avgiftsbestämda och ansvaret för pensionerna i denna del övertagits av externa försäkringsgivare. Merparten av pensionsskulden i kommuner och landsting härrör således från tiden före 1998. Något nyintjänande på skulden före 1998 sker inte men den ökar fortfarande eftersom värdeuppräknings för närvarande överväger den minskning av skulden som sker på grund av utbetalningarna.

I och med införandet av den kommunala redovisningslagen (1998) regleras redovisningen av pensionsåtagandet så att pensionsförmåner intjänade före 1998 inte ska redovisas som skuld i balansräkningen, de klassificeras istället som en så kallad ansvarsförbindelse utanför balansräkningen. Det intjänade som sker från och med 1998 redovisas dock i balansräkningen (den så kallade blandade modellen). Metoden innebär att värdesäkring av den gamla pensionsskulden före 1998 inte kostnadsförs via resultaträkningen. Däremot kostnadsförs både årets nyintjänande av pensionsrättigheter och utbetalningar av de pensioner som intjänats före 1998. Det innebär att kommuner och landsting idag betalar för både dagens och morgondagens pensionärer.

Diagrammet visar pensionsskulden i kommuner och landsting uppdelad på tid före 1998 (ansvarsförbindelsen) respektive tid från 1998. Sammantaget är skulden cirka 330 miljarder kronor, varav den helt dominerade delen utgörs av ansvarsförbindelsen.

Diagram 1 • Skuld intjänad före och efter 1998 i kommuner och landsting år 2006, inklusive löneskatt
Miljarder kronor

Källa: SCB och Sveriges Kommuner och Landsting.

2. Beräkning av pensionsåtagande enligt avtal

2.1 Allmänt

En arbetsgivares pensionsåtaganden kan delas in i **antastbara** respektive **oantastbara förmåner**. En antastbar förmån är inte garanterad arbetstagaren, utan vissa villkor för att få förmånen måste vara uppfyllda. Det innebär att en uppskattad förmån helt kan försvinna om arbetstagaren inte längre uppfyller de villkor som ger rätt till en sådan förmån. En oantastbar förmån är däremot definitivt intjänad och garanterad för arbetstagaren.

Det finns tre kategorier av förmånstagare för pension. Pensionärer, tidigare anställda som lämnat sektorn med intjänad pensionsrätt eller livränta samt arbetstagare i sektorn. För pensionärer är pensionen i allmänhet helt intjänad och oantastbar.¹

För de personer som lämnat avtalsområdet (eller avslutat en anställning) är den beräknade livräntan enligt KAP-KL eller kompletterade ålderspensionen (KÅP) enligt PFA oantastbar. Den intjänade pensionsrätten 1997-12-31 (IPR) enligt PFA är oantastbar för alla som har en sådan.

För arbetstagare som kvarstår i anställning sker intjänandet linjärt och pensionens storlek beror vid sidan av inkomsten på arbetstagarens anställningstid, efter fyllda 28 år. Från och med den 1 januari 2007 beräknas en livränta vid varje kalenderårsskifte för arbetstagare med inkomst över 7,5 IBB. Sådan livränta är oantastbar. Det innebär att en arbetstagare inte kan få mindre i pension än den högsta av dessa livräntor, även om inkomsten vid ett senare tillfälle skulle hamna under "taket".

Beskrivningen i denna skrift fokuserar på beräkningen av anställda arbetstagares pensionsreserv. Men pensionskulden innefattar även pensionsreserv för pensionärer och personer som lämnat sektorn och ändrade försäkringstekniska antaganden påverkar även denna del.

Arbetsgivarens pensionsåtagande bestäms utifrån de regler som gäller vid tidpunkten för beräkning av aktuell förmån. Samtliga

1. Med undantag för bruttopensionerna enligt PA-KL, vilka samordnas med andra inkomster. Även utgående SAP kan vara antastbara.

pensionsbelopp uttrycks i den vid beräkningen aktuella pris- och lönenivån. Någon prognos för framtiden görs inte utan beräkningen är baserad på redan kända förhållanden. I den meningen är det en retrospektiv beräkning till skillnad från vissa andra pensionsskuldberäkningar, som grundar sig på en prognos om framtida löne- och anställningsförhållanden. Exempelvis enligt den internationellt rekommenderade redovisningen för pensioner (IAS 19) ska såväl tillgångar som skulder marknadsvärderas. När man beräknar skuldsidan så använder man då prognoser över den framtida löne- och prisutvecklingen. Redovisningen enligt IAS är inte lämplig för den kommunala sektorn bland annat därför att man inte får marknadsvärdera tillgångar i balansräkningarna. I kommuner och landsting redovisas tillgångar till det lägsta värdet av anskaffningsvärdet och marknadsvärdet (lägsta värdets princip). I den kommunala världen tryggas ju också pensionerna av beskattningsrätten, inte av bokföringsmässiga tillgångar i balansräkningen.

2.2 Pensionsåtagande och beräkning av pensionsreserv enligt KAP-KL

KollektivAvtalad Pension – KAP-KL – gäller från och med 1 januari 2006 och ersätter tidigare gällande PFA 98 respektive PFA 01. KAP-KL gäller för arbetstagare som var anställda den 1 januari 2006 eller därefter. De arbetstagare som inte omfattas av KAP-KL är de som senast 2005-12-31 beviljats särskild ålderspension enligt PFA, beviljats särskild ålderspension enligt PFA eller fått rätt till sjukersättning före 1 januari 2006. Dessa arbetstagare omfattas alltså av PFA. Därutöver finns ett fåtal arbetstagare som i sin anställning fortfarande omfattas av PA-KL.

KAP-KL består av såväl avgiftsbestämd som förmånsbestämd pension. Det är endast för den förmånsbestämda pensionen som pensionsreserv ska beräknas.

Avgiftsbestämd ålderspension

Pensionsavgiften för den avgiftsbestämda ålderspensionen betalas till den försäkringsgivare som arbetstagaren valt och arbetsgivarens betalning ska göras senast den 31 mars året efter aktuellt intjänandeår². Något ytterligare åtagande finns inte för arbetsgivaren. *Beräk-*

2. Under perioden 31/12 – 31/3 bokförs detta som en kortfristig skuld i arbetsgivarens balansräkning.

ning av pensionsreserv för avgiftsbestämd ålderspension är därför inte aktuell.³

Förmånsbestämda pensioner

De förmånsbestämda pensioner som arbetsgivaren ska värdera vid beräkning av pensionsreserv är:

- förmånsbestämd ålderspension (FÅP) till pensionerade
- livränta
- särskild avtalspension
- pension till efterlevande

De aktivas intjänade av en förmånsbestämd ålderspension sker via en intjänad livränta.

Pensionsunderlag

De förmånsbestämda pensionerna baseras på den inkomst som arbetstagaren har haft under viss period innan beräkningstidpunkten, det så kallade pensionsunderlaget (PU).⁴ PU beräknas på de fem bästa inkomståren under de sju första av de nio sista åren innan beräkningstidpunkten. Den pensionsgrundande lönen för respektive kalenderår räknas upp med prisbasbeloppets (PBB) utveckling fram till beräkningstidpunkten för att få beräkningsårets penningvärde. PU utgör medelvärdet av de fem kalenderår med de högsta, med PBB utpräknade, pensionsgrundande lönerna.

Förmånsbestämd ålderspension

En arbetstagare har rätt till förmånsbestämd ålderspension (FÅP) när följande villkor samtidigt är uppfyllda:

- han eller hon avgår från sin anställning i pensioneringssyfte tidigast vid 61 års ålder,
- har en pensionsgrundande lön i anställningen som under ett kalenderår överstiger 7,5 IBB ("taket"), och
- har ett pensionsunderlag vid beräkningstidpunkten som överstiger 7,5 IBB.

3. För den avgiftsbestämda pension/pensionsbehållning enligt PFA som finns kvar sedan 1998-99 redogörs under 2.3.

4. Beräkningstidpunkten är den tidpunkt som fastställer det PU som ska användas vid beräkning av förmånsbestämda pensioner. Beräkningstidpunkt kan till exempel vara när arbetstagaren får rätt till sjuk- eller aktivitetsersättning, arbetstagaren fyller 65 år eller anställningen upphör.

Exempel pensionsunderlag (PU)

Nedan följer en beräkning av pensionsunderlaget (PU) för en person som har arbetat en längre tid i sektorn. Då används de fem bästa av de sju första av de nio sista åren (inklusive året för beräkningstidpunkten). Exemplet byggs sedan på för att illustrera hur FÅP och livränta beräknas i avsnitten om FÅP och livränta. Exemplen är något förenklade och syftar främst till att öka förståelsen.

	Pensionsgrundande inkomst	Prisbasbelopp	Uppräkningsfaktor PBB 2010/ PBB respektive år	Uppräknad inkomst
2002	440 000	37 900	1,127	495 726
2003	450 000	38 600	1,106	497 798
2004	463 000	39 300	1,087	503 056
2005	440 000	39 400	1,084	476 853
2006	460 000	39 700	1,076	494 761
2007	480 000	40 300	1,060	508 586
2008	460 000	41 100	1,039	477 908
2009		41 900	1,019	
2010		42 700	1,000	
PU = medel av 5 bästa av 7 första av 9 sista år				499 985

Den pensionsgrundade inkomsten respektive år uppräknas till beräkningsårets prisnivå, och de fem år med högst inkomst (fetade) används för att beräkna PU. PU blir i detta fall 500 000 kronor. Det är enbart den del som ligger över 7,5 inkomstbasbelopp som ger rätt till förmånsbestämd ålderspension/ livränta. Om vi antar att inkomstbasbeloppet år 2010 = 50 000, innebär det att inkomstgränsen går vid 375 000 kronor. Således blir den inkomst som genererar förmånsbestämd pension i detta fall 125 000 kronor.

I de fall arbetstagaren avgår utan att gå med förmånsbestämd ålderspension och har inkomst över "tak" har han eller hon rätt till en livränta som betalas ut efter pensionering.

En arbetstagare som fortlöpande fram till pensionering fått sjukersättning har också rätt till FÅP, även om han eller hon avgått från anställningen före 61 års ålder. Motsvarande gäller även för arbetstagare som avgått med särskild avtalspension och om pensionsavgift fortlöpande betalas tills han eller hon fyller 65 år.

**Tabell 1 • Pensionsnivå i procent av pensions-
underlaget från 65 års ålder**

Födelseår	Mer än 7,5 o högst 20 IBB	Mer än 20 o högst 30 IBB
-1946	62,50	31,25
1947	62,14	31,07
1948	61,79	30,89
1949	61,43	30,71
1950	61,07	30,54
1951	60,71	30,36
1952	60,36	30,18
1953	60,00	30,00
1954	59,64	29,82
1955	59,29	29,64
1956	58,93	29,46
1957	58,57	29,29
1958	58,21	29,11
1959	57,86	28,93
1960	57,50	28,75
1961	57,14	28,57
1962	56,79	28,39
1963	56,43	28,21
1964	56,07	28,04
1965	55,71	27,86
1966	55,36	27,68
1967–	55,00	27,50

Pensionsnivån i FÅP är 55 procent av den del av PU som överstiger 7,5 och ej överstiger 20 IBB respektive 27,5 procent för PU som överstiger 20 och ej överstiger 30 IBB. För arbetstagare födda mellan åren 1947 och 1966 gäller högre procenttal, med linjär reduktion från 62,5 respektive 31,25 procent, till 55 respektive 27,5 procent, beroende på vilket år arbetstagaren är född (tabell 1).

För att arbetstagaren ska få hel tjänstetidsfaktor krävs 30 anställningsår. Tiden räknas från och med kalendermånaden efter den då arbetstagaren fyller 28 år och som längst till 65 år, dock högst 30 år. Om en arbetstagare vid pension har färre än 30 anställningsår reduceras pensionsförmånen. Exempelvis vid tio anställningsår blir tidsfaktorn 10/30.

I föregående avtal (PFA) tillgodoräknades enbart anställningstid från och med 1998 vid beräkning av förmånsbestämd pension. I KAP-KL tillgodoräknas även anställningstid före år 1998. Tillgodoräkning av anställningstid före år 1998 görs för arbetstagaren från och med år 2007-01-02, samtidigt som avräkning sker av motsvarande förmån avseende IPR över det så kallade taket. Tillgodoräkningen av tid före 1998 sker successivt under den tid som återstår till personen blir 65 år.

När FÅP beräknas ingår i tidsfaktorn all anställningstid som är möjlig fram till den anställde fyller 65 år. I de fall tid tillgodoräknas som tidigare gett en intjänad förmån, avräknas värdet av sådan förmån från livräntan. När det gäller IPR 1997-12-31 avräknas enbart den del som legat över det så kallade taket.

I de fall en arbetstagare avgår med förmånsbestämd ålderspension vid fyllda 61 år har han/hon rätt att tillgodoräkna tjänstetid fram till

Exempel FÅP

Vi utgår ifrån det tidigare beräknade PU och beräknar värdet på den förmånsbestämda ålderspensionen. Då behöver vi uppgift om när pensionstagaren är född och antalet anställningsår. Personen är född 1950 och har arbetat i sektorn sedan 1980 och fyller 65 år 2015. Pensionsförmånen utgör sedan en viss procent av det beräknade PU. För FÅP är pensionsnivån 61,07 procent för en person född 1950 i intervallet mellan 7,5 och 20 IBB. I vårt exempel blir beräknad pensionsförmånen från 65 år.

$0,6107 \times 125\,000 = 76\,338$ kr/år då hon har hel tidsfaktor, det vill säga har arbetat minst 30 år.

Personen i exemplet har dock inte rätt till FÅP förrän som tidigast vid 61 års pensionsålder.

65 år. Pensionen reduceras i sådana fall med 0,4 procent per månad fram till dess att personen är 65 år, eftersom uttaget görs i förtid.

I pensionskuldsberäkningen kalkylerar vi med ett normalt pensionsintjänande till 65 år.

Beräkning av pensionsreserv enligt FÅP görs när arbetstagaren avgår från sin anställning med FÅP, det vill säga går direkt i pension. Det är således den del av skulden som avser pensionerade före detta anställda som värderats enligt FÅP-principer.

2.2.2 Livränta

För en arbetstagare som har en pensionsgrundande lön i anställningen som överstiger 7,5 IBB något år och vars pensionsunderlag vid beräkningstidpunkten hos arbetsgivaren överstiger 7,5 IBB beräknas en livränta.⁵

Livränta beräknas:

- dels för de arbetstagare som slutar sin anställning utan rätt till FÅP, och
- dels för att beräkna det åtagande som arbetsgivaren har gentemot de anställda som är i tjänst, vilket sker vid varje kalenderårskifte från och med 2007-12-31.

5. I de fall han/hon inte har rätt till FÅP.

Exempel Intjänad livränta 070101

Personen har arbetat i kommunen sedan 1980, är född 1950 och har således en pensionsnivå 0,6107 av PU. Men vid beräkning av Intjänad livränta 070101 får man bara tillgodoräkna tid från 1998. Intjänad tid för Intjänad livränta 070101 är 1998–2006, det vill säga nio år.

Intjänad livränta 070101 = $9/30 \times 0,6107 \times 125\,000 = 22\,901$ kr/år från 65 års ålder.

Om verksamheten helt skulle upphöra vid en viss tidpunkt är summan av de hittills intjänade livräntorna det åtagande som kommunen eller landstinget har för de aktiva. Därtill kommer redan beviljade förmånsbestämda ålderspensioner och livräntor.

Livräntan är oantastbar från och med 2007-01-01. Vid den tidpunkten ska en intjänad livränta beräknas för *alla* arbetstagare som omfattas av KAP-KL och har en inkomst över 7,5 IBB. I livräntan 070101 ingår tid från 1998 till 2006, vilket innebär att arbetstagaren högst kan ha en ett intjänande av nio år och således maximalt ett intjänande av 9/30 gånger PU multiplicerat med förmånsnivån (se rutan *Exempel intjänad livränta 070101* ovan).

Från 2007-12-31 sker vid varje kalenderårskifte en livränteberäkning. Vid varje sådan livränteberäkning jämförs den nya livräntan med livräntan vid föregående kalenderårskifte (uppräknad med PBB) och den livränta med det högsta beloppet blir den livränta som intjänats. Den intjänande livräntan 2007-01-01 läggs till kalenderårsberäknad livränta.

Vid beräkning av livränta beaktas arbetstagarens faktiska anställningstid från 2007-01-02 i förhållande till den möjliga sammantagna anställningstiden till dess han eller hon fyller 65 år. Denna kvot multipliceras med det kalkylerade värdet på den förmånsbestämda ålderspensionen som hade gällt om den anställde varit 65 år (se rutan *Exemplet livränta efter 2007-01-01* på nästa sida).

För de som börjar sin anställning/sitt intjänande efter 2007 betyder det att en person som är anställd vid 28 år har möjlighet att arbeta 37 år innan han uppnår pensionsåldern, 65 år. Därmed tjänar han/hon genom livräntan in 1/37 av pensionen per år, medan en person som börjar vid 35 års ålder tjänar in 1/30 av pensionen per år. Metoden som tillämpas är linjärt intjänande vilket innebär att det intjänade beloppet årligen ökar förutom med intjänad tid också

Exemplet livränta efter 2007-01-01

Vi fortsätter med exemplet. Personen har arbetat i kommunen före 1998 och därför tjänat in en intjänad pensionsrätt (IPR) för anställningstiden fram till 1997-12-31. Hon hade dock inte inkomster över "tak" under den tiden. Den intjänade IPR = 15 000 kr/år, ingen IPR över förmånstaket.

I den FÅP vid 65 år som denna livränteberäkning grundar sig på ingår all tid; såväl arbetad tid före som efter 1998 liksom möjlig tid fram till 65 år. Intjänandet efter 2007-01-01 sker linjärt och baseras på tiden tills personen fyller 65 år.

Vid beräkning av livränta ska man räkna anställningstiden efter 2007-01-01 dividerat med den sammantagna anställningstiden från år 2007 till personen fyller 65 år. Vid livränteberäkningen 2008-12-31 har personen arbetat två år från 2007-01-02 och har sex år kvar till 65 år.

Det nya intjänandet är $2/(2+6) \times (30/30) \times (76\,338 - 22\,901) = 13\,359$ kr/år. Det blir hel tidsfaktor (30/30) när hon får räkna tid före 1998 i tjänstetidsfaktorn för FÅP. Eftersom tiden då den intjänade livräntan 070101 intjänades ingår i den tillgodoräknade tiden räknas livränteförmånen bort från pensionen som tjänas in. Om personen hade haft IPR över tak skulle även denna räknas bort.

Får att få den sammanlagda pensionsförmånen 2008-12-31 får man sedan lägga ihop intjänad IPR, Intjänad livränta 070101 samt den kalenderårsberäknade livräntan 081231. I detta fall blir det $15\,000 + 22\,901 + 13\,359 = 51\,260$ kr/år som hittills är intjänat.

(I exemplet används för enkelhetens skull FÅP-förmånen från tidigare exempel – egentligen ska ett nytt PV beräknas utifrån nya inkomstår och beräkningsårets pris och inkomstbelopp. I exemplet bortses även från indexuppräknningen.)

med ökat pensionsunderlag även för tidigare intjänade år. Pensionsreserven är därför värderad efter faktiskt intjänande till dagens lönenivå.

Även för sjukförsäkringsfall, där pensionsavgift betalats genom avgiftsbefrielseförsäkringen beräknas en intjänad livränta om de uppfyller villkoren för denna förmån.

Livränteberäkningen utgör som regel grunden för beräkningen av pensionsreserven för den hittills intjänade pensionen för anställda (även sjukförsäkringsfall). Beräkning som grundar sig på FÅP görs först då arbetstagaren går i pension. Om arbetstagaren går i pension vid 65 års ålder (efter 2011) är FÅP och livränteberäkningen identiska vid sådan tidpunkt.

2.2.3 Särskild avtalspension

Särskild avtalspension (SAP) finns i två former: överenskommelse om särskild avtalspension och rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten.

Överenskommelse om särskild avtalspension

Överenskommelse om särskild avtalspension (SAP-Ö) kan träffas mellan en arbetsgivare och en arbetstagare. Sådan överenskommelse kan avse såväl hel som partiell SAP-Ö. Hel SAP-Ö kan betalas ut till dess arbetstagaren fyller 65 år, partiell SAP-Ö kan betalas ut längre, dock längst till dess arbetstagaren fyller 67 år.

Pensionsreserv för SAP-Ö ska beräknas när en överenskommelse föreligger.

Ett alternativ till denna princip är att generellt anta att en viss andel av arbetstagarna kommer att erbjudas SAP-Ö. Det framstår emellertid som en mindre lämplig lösning inte minst med tanke på att det reformerade allmänna pensionssystemet utgår från livsinkomstprincipen, vilket innebär att inkomsten under hela den förvärvsaktiva perioden påverkar pensionen. Ersättning i form av SAP-Ö räknas inte in i inkomstunderlaget för allmän pension.

Särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten

Arbetstagare med anställning inom räddningstjänsten med huvudsaklig tjänstgöring i utryckningsstyrka har rätt till särskild avtalspension för arbetstagare inom räddningstjänsten (SAP-R), tidigast från 58 års ålder. För sådan rätt krävs att arbetstagaren vid avgången från anställningen tillhört räddningstjänsten under minst 30 år,

varav 25 av dessa år fullgjorts i utryckningsstyrkan. Pensionsnivån i SAP-R är 73,5 procent av PU upp till 7,5 IBB. För inkomster däröver gäller samma pensionsnivå som i FÅP (se tabell 1 på sidan 14).

Den genomsnittliga pensionsåldern för anställda inom räddningstjänsten är idag knappt 60 år. Det nya allmänna pensionssystemet som bygger på livsinkomstprincipen kommer troligen att innebära längre förvärvsaktivitet. Därför är det vid beräkning av pensionsreserv rimligt att anta att SAP-R utbetalas mellan 60 och 65 år.

För arbetstagare inom räddningstjänsten som uppfyller kraven för rätt till SAP-R ska pensionsreserv beräknas, som om SAP-R betalas ut från 60 års ålder. SAP-R beräknas utifrån att förmånen börjar intjänas tidigast vid 28 års ålder. SAP-R är helt antastbar till dess att pensionen börjar betalas ut. Det innebär att en arbetstagare som avslutar sin anställning innan han eller hon går i pension inte har någon intjänad SAP-R. Statistik över avgångna från räddningstjänsten visar på att det i pensionsskultsberäkningen är lämpligt att anta att avgångssannolikheten är 1,5 procent per år.

De antaganden som här rekommenderas kan i de fall det finns faktisk kunskap angående arbetstagarna ersättas med dessa uppgifter.

2.2.4 Pension till efterlevande

När en arbetstagare avlider kan dennes efterlevande kan ha rätt till pension; dels till efterlevande vuxen och dels till efterlevande barn. Båda formerna är förmånsbestämda och betalas ut under en begränsad period.

Beräkning av pensionsreserv för pension till efterlevande görs i förekommande fall när en arbetstagare har avlidit.

2.2.5 Övergångsbestämmelser m m enligt KAP-KL

KAP-KL innehåller övergångsbestämmelser. En av dessa avser sammanvägt basbelopp och gäller för arbetstagare som går i pension åren 2007–2011. I huvudsak innebär den att övergången från det förhöjda prisbasbeloppet till inkomstbasbeloppet som gränsvärde för FÅP, SAP-R och pension till efterlevande sker stegvis.

Tabell 2 • Sammanvägt basbelopp, stegvis övergång från det förhöjda prisbasbeloppet till inkomstbasbeloppet, andel vid beräkningstidpunkten

Avgångsår	Andel av	
	förhöjda prisbasbeloppet	inkomstbasbeloppet
2007	5/6	1/6
2008	4/6	2/6
2009	3/6	3/6
2010	2/6	4/6
2011	1/6	5/6
2012		6/6

För de arbetstagare som fyller 65 år under åren 2007–2011 ska vid pensionskuldsberäkning som gränsvärde vid livränteberäkningen tillämpas det sammanvägda basbeloppet det år då personen fyller 65 år. (I en livränteberäkning som görs 2008 för en person som blir 65 år 2011 ska således användas ett sammanvägt basbelopp med 1/6 FPBB 5/6 IBB). I övrigt beräknas pensionsreserven utifrån högsta intjänad livränta.⁶

I den mån arbetstagare väljer att gå i pension före 65 år, under åren 2007–2011, kan denna beräkning innebära en underskattning av pensionsreserven, eftersom arbetstagaren får en lägre inkomstgräns än vid 65 år. När en arbetstagare under dessa övergångsår går i pension före 65 år med FÅP ökar pensionsreserven därför mer än förväntat. Eftersom statistik visar att det är få arbetstagare som hitintills gått i pension med KÅP/FÅP före 65 år, har vi valt att inte komplicera beräkningen med speciella tillägg under en kort övergångstid.

Före år 2013 har de arbetstagare som går i pension även möjlighet att få en alternativberäkning enligt PFA:s regler och utan tillgodoräkning av tid före 1998. I de fall arbetstagaren har en hög IPR kan det vara det bästa alternativet. Detta bedöms dock enbart ha mer marginella effekter och behöver inte beaktas i pensionsreservberäkningen.

Värdet av pensionsreserven ska för de aktiva grundas på den högsta årliga livränteberäkning som gjorts per förmånstagare. För de årgångar som omfattas av övergångsreglerna i KAP-KL ska dock en beräkning av livränta som beaktar övergångsbestämmelserna om sammanvägt basbelopp användas vid beräkning av pensionsskulden.

6. Denna beräkning görs i samband med beräkningen av pensionsreserv. För beräkning av oantastbar livränta gäller den sedvanliga beräkningen med inkomstgränsen 7,5 IBB enligt livränteberäkning.

2.3 Pensionsåtagande enligt PFA och äldre bestämmelser

2.3.1 Pensionsåtaganden enligt PA-KL

Pensionsåtaganden enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser är ålderspension, visstidspension, sjukpension, livränta och efterlevandepension.

De flesta av pensionsåtagandena enligt PA-KL och äldre pensionsbestämmelser avser idag redan pensionerade ("aktuella pensionsfall"). Det finns dock en del personer som fortfarande omfattas av PA-KL på grund av sjukersättning och arbetstagare som har avgått med PA-KL livränta före år 1998 och ännu inte fyllt 65 år.

Vid övergången från pensionsavtalet PA-KL till PFA har en intjänad pensionsrätt beräknats som om alla anställningar hos kommunal arbetsgivare avslutats 1997-12-31. Sådan intjänad pensionsrätt är oantastbar.

2.3.2 Pensionsåtaganden enligt PFA

Pensionsåtagande enligt PFA är avgiftsbaserad ålderspension, individuell del, intjänad pensionsrätt 1997-12-31, kompletterande ålderspension, särskild ålderspension före 65 års ålder och efterlevandepension.

Intjänad pensionsrätt 1997-12-31

Intjänad pensionsrätt (IPR) motsvarar den livränta eller den kompletteringspension som en arbetstagare anses ha tjänat in 1997-12-31 enligt det tidigare pensionsavtalet PA-KL, med hänsyn till vissa förändringar avseende pensioneringsperiod och efterlevande pension. IPR är fastställd för alla arbetstagare som var anställda 1997-12-31 och som omfattades av PFA 1998-01-01. Intjänad pensionsrätt kan omräknas försäkringsmässigt, enligt de grunder som Pensionsnämnden fastställt, till en temporär pension intill 65 års ålder eller till en annan begynnelseålder än 65 år.

Avgiftsbestämd ålderspension – individuell del

För PFA finns ett mindre åtagande kvar avseende den avgiftsbestämda pensionen; pensionsbehållning för åren 1998 och 1999 då arbetsgivaren hade möjlighet att skuldföra den avgiftsbestämda pensionen. Pensionsbehållningen uppräknas i sådant fall med statslåne-

räntan, vilken de senaste åren märkbart överstigit inlåningsräntan. Arbetsgivaren har möjlighet att betala ut sådan pensionsbehållning till och med år 2010 i form av pensionsavgift för avgiftsbestämd ålderspension.

Det är få kommuner och landsting som har kvar detta åtagande. I de fall detta åtagande kvarstår föreslås att det nu ska beräknas som det värde som pensionsbehållningen har för den anställde, det vill säga avsatt belopp uppräknat med statslåneräntan. Någon nuvärdesberäkning är inte aktuell att göra för detta åtagande. Det är en förändring och förenkling gentemot tidigare riktlinjer (*P-finken 2000*) då det gjordes en omräkning till en förmånsbestämd pension och en nuvärdesberäkning därtill.

Kompletterande ålderspension

Den kompletterande ålderspensionen (KÅP) enligt PFA ersätts genom KAP-KL med förmånsbestämd ålderspension (FÅP) och livränta. De arbetstagare som av särskild anledning fortfarande ska omfattas av PFA är få. I princip alla arbetstagare som är anställda den 1 januari 2006 omfattas av KAP-KL. Arbetstagare som före 2006 beviljats särskild ålderspension enligt PFA eller som fått rätt till sjukersättning före år 2006 fortsätter alltså att omfattas av PFA och omfattas inte av KAP-KL.

De arbetstagare som har haft inkomster över inkomstgränsen för rätt till KÅP enligt PFA (7,5 FPBB) men under inkomstgränsen för FÅP (7,5 IBB) har inte rätt till FÅP enligt KAP-KL. Eftersom KÅP under bestående anställning enligt PFA är en antastbar förmån, finns inte någon intjänad pensionsförmån att ta hänsyn till för dessa arbetstagare.⁷ Någon pensionseskuldsberäkning avseende KÅP enligt PFA behövs därför inte.

För de arbetstagare som avgått från sin anställning före 2006 och därför har en oantastbar KÅP kommer liksom tidigare en pensionsreserv att beräknas.

Särskild ålderspension

I PFA finns bestämmelser om särskild ålderspension före 65 års ålder som ger arbetstagare inom räddningstjänsten rätt att gå med sådan pension redan vid 58 års ålder. Den absoluta majoriteten anställ-

7. I *P-finken 2000* gjordes det ett avdrag av 2 procent vid pensionseskuldsberäkningen för KÅP på grund av antastbarheten.

da inom räddningstjänsten omfattas numera av KAP-KL och i KAP-KL finns motsvarande bestämmelser för räddningstjänsten.

För arbetstagare som under PFA tid redan avgått med särskild ålderspension beräknas dock en pensionsreserv.

Det är i praktiken få aktiva arbetstagare som har rätt till pension enligt PA-KL eller PFA, då de flesta omfattas av KAP-KL. Inga arbetstagare nyanställs på de äldre pensionsavtalen.

2.4 Betalningsansvar och kostnadsbidrag eller finansiellt bidrag till pensionsreserv

Den allmänna principen är att den arbetsgivare, hos vilken arbetstagaren är anställd, då han/hon går i pension är ansvarig för utbetalningen avseende den pension arbetstagaren tjänade in under denna anställning. Tidigare arbetsgivare belastas med kostnaderna för det pensionsintjänande som skett då de var arbetsgivare.

För yrkesaktiva är den arbetsgivare som har personen anställd ansvarig för pensionsåtagandet, men från beräknat pensionsbelopp ska i förekommande fall avräknas finansiellt bidrag som en annan arbetsgivare svarar för. Aktuella typer av finansiella bidrag är; medförd pensionsrätt i form av livränta eller fribrev eller intjänad pensionsrätt; försäkring hos försäkringsbolag⁸ samt kostnadsbidrag vid huvudmannaskapsförändringar med mera. De finansiella bidragen reducerar pensionsskulden hos den aktuella arbetsgivaren, vilket motsvaras av en pensionsskuld hos den tidigare arbetsgivaren.

För den intjänande pensionsrätten 1997-12-31 gäller att den kommunala arbetsgivare hos vilken förmånstagaren var anställd 1997-12-31 har betalningsansvaret. I den mån det finns intjänad livränta/fribrev eller dylikt från annan arbetsgivare än kommun eller landsting ska detta användas som finansiellt bidrag.

Kostnadsbidrag vid huvudmannaskapsförändringar m m

Med anledning av "sista hands"-ansvaret som rådde före 1998 har det gjorts reglering av betalningsansvaret för pensionskostnader vid personalövergångar exempelvis i samband med huvudmannaskapsförändringar. Det har träffats överenskommelser dels mellan staten

8. Detta gäller den försäkring som man kunde ha före 1963, SKP fribrev.

och kommunförbunden, dels mellan Kommun- och Landstingsförbunden, om så kallade kostnadsbidrag. Enligt dessa överenskommelser ersattes "sista hands"-ansvaret med principen att respektive arbetsgivaren svarar för sin del av framtida pensionsutbetalningar i förhållande till pensionsgrundade tid hos respektive arbetsgivare före huvudmannaskapsförändringen. Till följd av att "sista hands"-ansvaret avskaffades från och med 1998 bortföll behovet att reglera betalningsansvaret vid huvudmannaskapsförändringar som sker efter 1998-01-01.

Nuvärdet av det kostnadsbidrag som tidigare arbetsgivare ska svara för enligt gjorda överenskommelser utgör en skuld för dessa och ska dras ifrån den nuvarande arbetsgivarens skuld.

2.5 Värdesäkring av pensionsförmånerna

Enligt de centrala protokollsanteckningarna till KAP-KL är pensionsåtaganden i kommuner och landsting värdesäkrade. Den värdesäkring som normalt tillämpas är att förmånen räknas upp med prisbasbeloppet. Detta gäller såväl innan som efter att pensionen börjar utbetalas.

Ett särfall är den intjänade pensionsrätten 1997-12-31 enligt PFA. Denna uppräknas med inkomstbasbeloppet före pensionen börjar betalas ut och med prisbasbeloppet därefter. Den intjänade pensionsrätten är idag den dominerande skulden. Lejonparten av IPR rör fortfarande aktiva och värdesäkras följaktligen med inkomstbasbeloppet.

För några mindre åtaganden i form av livräntor som tjänats in före 1998 gäller att värdesäkring först börjar ske i och med utbetalning eller då individen fyller 65 år.

3. Försäkringstekniska antaganden

Till grund för beräkning av pensionsskulden ligger den intjänade pensionsförmånen och så kallade försäkringstekniska antaganden. För de förmånsbestämda pensionerna, utom pension till efterlevande och SAP, handlar det om livsvarig pension. Det är därför av stor vikt vilket antagande som görs angående livslängd. En persons förväntade återstående livslängd härleds utifrån ett dödlighetsantagande.

Pensionsreserven är som tidigare nämnts nuvärdet av de framtida pensionsutbetalningarna. Vid nuvärdesberäkningen används en kalkylränta. Ju högre kalkylränta (framtidig avkastning) som antas desto lägre blir pensionsskulden och vice versa. Dödlighetsantagande och antagen kalkylränta är de helt dominerande faktorerna som avgör pensionsskuldens storlek.

3.1 Dödlighetsantagande

Den förväntade återstående livslängden är högre för kvinnor än för män. Det är därför nödvändigt att beräkningen görs med olika livslängdsantaganden för män och kvinnor, vilket medför en högre pensionsskuld för kvinnor vid i övrigt jämförbara förhållanden. Beräkningar över den framtida livslängden skulle i princip kunna göras på sektorns eget försäkringskollektiv.

I denna översyn, RIPS 07, föreslås liksom i föregående *P-fink* att kommuner och landsting tillämpar de nationella könsspecifika dödlighetsantaganden för tjänstepensionskollektivet som Finansinspektionen föreskriver. De antaganden som rekommenderats till och med 2006 följer Finansinspektionens anvisningar FFFS 2001:13, vilket innebär parametrar enligt de riktlinjer som lades fram 1994 (den så kallade P94). Tabell 3 visar förväntad återstående livslängd för män och kvinnor i olika åldrar enligt det antagandet.

Finansinspektionen har under våren 2007 presenterat ett förslag till ny föreskrift enligt Tryggande-

Tabell 3 • Livslängd enligt P94 i *P-finken* 2000

Ålder	Förväntad återstående livslängd	
	Man	Kvinna
50	31,0	35,9
65	18,1	22,4
80	8,3	11,3

Tabell 4 • Förväntad livslängd för samtliga generationer enligt DUS 06

Ålder	Förväntad återstående livslängd	
	Man	Kvinna
50	33,7	36,9
65	20,2	23,1
80	9,1	11,1

grunderna. Till grund för det nya dödlighetsantagandet ligger den nu aktuella utredning som försäkrings- tekniska forskningsnämnden har gjort över hela tjänstepensionskollektivet (DUS 06). Den föreslagna föreskriften innehåller två modeller för dödlighetsantagande; i första hand rekommenderades en modell med generationsdödlighet och i andra hand en mer förenklad variant av denna. Ansatsen med generationsdödlighet är att den förväntade livslängden vid en specifik ålder varierar mellan generationerna och modellen tar därmed hänsyn till framtida förändringar av dödligheten. Den förenklade varianten är uttryckt på liknande sätt som den som används i den tidigare föreskriften och bygger på genomsnittet för alla generationer. En förändring jämfört med tidigare modell är att Finansinspektionen har tagit bort säkerhetsmarginalen i dessa bedömningar och siktar nu på att komma helt rätt. Istället har man ökat de föreskrivna säkerhetsbelastningarna på kapitalvärdet.

Tabell 4 visar den förenklade variantens förväntade återstående livstid könsuppdelat. Den kan jämföras med den föregående rekommendationen i tabell 3. Det handlar om en ökad livslängd främst för män. Däremot antas de äldsta kvinnorna inte få någon ökad livslängd. I tabell 5 ser vi den förväntade återstående livslängden vid 65

Tabell 5 • Förväntad återstående livslängd enligt generationsmodell vid åldern 65 år, DUS06 (FFFS 2007:24)

Kohort	Män	Kvinnor
Nuvarande antaganden (p94)	18,1	22,4
Nya allmänna antaganden	20,2	23,1
10-tal	16,0	19,9
20-tal	16,7	20,5
30-tal	18,4	21,9
40-tal	19,6	22,8
50-tal	20,8	23,5
60-tal	21,6	24,1
70-tal	22,6	24,5
80-tal	23,5	24,5

års ålder, för personer födda under olika årtionden. Övriga parametrar som ingår i generationsmodellen finns i bilaga 1, tabell A. Det är tydligt att det är bland de yngre generationerna som livslängden ökat mest och särskilt för män.

Efter att förslaget remissbehandlats beslöt Finansinspektionen att enbart rekommendera generationsmodellen då den bättre tar hänsyn till den framtida utvecklingen av dödligheten. Remissinstanserna var positiva till den något mer kompli-

cerade generationsmodellen.

Finansinspektionen fattade den 12 november 2007 beslut om den nya föreskriften för tryggandegrunderna (FFFS 2007:24). Föreskriften träder i kraft år 2008 men tidigare tillämpning uppmuntras.

Kommuner och landsting rekommenderas att tillämpa de nya livslängdsantagandena från 2007.

Antagandet om en längre livslängd innebär att pensionsskulden kommer att öka. Uppskattningsvis kommer de nya livslängdsantagandena innebära en skuldökning på 2–10 procent i kommuner och landsting.

3.2 Kalkylränta

För närvarande används den reala kalkylräntan 2,5 procent vid beräkningen av kommuners och landstings pensionsskuld. Denna räntenivå kan anses förenlig med en nominell lång marknadsränta på 3,5–5,5 procent.

I *P-finken* 2000 angavs att kommuner och landsting ska följa Finansinspektionens föreskrift om försäkringstekniska grunder att tillämpas vid beräkning av kapitalvärde enligt 3 § (1967: 531) i lagen om tryggande av pensionsutfästelser med mera. Dessa så kallade Tryggandegrunder används för pensionsförmåner som bolag är ansvariga för och är en förutsättning för att kunna göra skatteavdrag för pensionskostnaden. Den högsta tillåtna kalkylräntan för reala åtaganden har enligt Finansinspektionens föreskrift legat oförändrad, på 3 procent, sedan 1999. Mot bakgrund av ränteläget och efter samråd med finansinspektionen rekommenderade förbundet hösten 2006 att kalkylräntan skulle sänkas till 2,5 procent för kommuner och landsting.

Det finns goda argument för att kommunsektorn själv fortsättningsvis ska bestämma en lämplig diskonteringsränta för pensionsskulden. Med en särprägel som skattefinansierad sektor behöver kommuner och landsting inte följa Tryggandegrunderna⁹, dels för att möjligheten till skatteavdrag saknas och dels för att pensionerna tryggas med beskattningsrätten. Kalkylräntan används enbart för att göra en rimlig pensionsskultsberäkning. En fördel med att sektorn bestämmer kalkylräntan är att denna kan anpassas till den kommunala sektorns behov av stabilitet, transparens och begriplig-

9. Finansinspektionen har övervakningsansvar över finansiella företag. Däremot har man inget ansvar eller någon uppföljning över bolag eller den kommunala sektorn.

het. Vi föreslår därför att kommuner och landsting använder den här föreslagna kalkylräntan vid nuvärdesberäkningen av pensionsåtagandet.

Nuvärdesberäkningen är ett sätt att beskriva hur mycket arbetsgivaren behöver sätta av idag för att garantera det framtida åtagandet. En rimlig avkastning kan illustreras av en likvid lång ränta som ger en riskfri avkastning. Om till exempel en arbetsgivare placerar de avsatta medlen i en lång säker placering så har denne tillgång till de medel som behövs för utbetalningen då den blir aktuell. En lämplig utgångspunkt för en nominell ränta är den tioåriga statsobligationsräntan, vilket är en lång riskfri ränta som både är likvid och allmänt känd.¹⁰

Eftersom pensionsåtagandets värde årligen räknas upp med prisbasbelopp (alternativt inkomstbasbelopp) ska den nominella kalkylräntan vid diskontering reduceras med en antagen årlig uppräkningsfaktor. Uppräkningen varierar med olika åtaganden:

- Pensionerna intjänade efter 1998 är värdesäkrade med prisbasbeloppet.
- Den intjänade pensionsrätten per 1997-12-31 är uppräknas med inkomstbasbeloppet före pension, därefter med prisbasbelopp.
- Livräntor enligt PA-KL och äldre avtal är värdesäkrade först efter pension. Men dessa livräntor kan vid återanställning i sektorn efter begäran värdesäkras med PBB.

Förmåner intjänade efter 1998 och utgående pensioner värdesäkras med prisbasbeloppet. Eftersom det rör sig om långa åtaganden är det relevant att reducera den nominella räntan med prisbasbeloppets förväntade utveckling på lång sikt. I och med att riksbanken har ett inflationsmål på 2 ± 1 procent är det naturligt att använda 2 procent som antagen årlig värdesäkring. Eftersom inflationsmålet har ett intervall ± 1 procent finner vi det lämpligt att ha det som intervall inom vilket räntan får variera. I dag är sektorns reala kalkylränta 2,5 procent, nominellt 4,5 procent. Om **marknadsräntan** håller sig inom intervallet $2,5 + 2 \pm 1$ procent, det vill säga 3,5–5,5 procent, ligger **kalkylräntan** still.

10. En annan vinkel på en lämplig kalkylränta är att kommuner och landsting kan låna internt för andra investeringar med hjälp av dessa medel och på så sätt slippa ta upp lån på marknaden. När vi lånar internt brukar vi kostnadsdebitera en internränta. Den rekommenderade internräntan är kopplad till den långa statsobligationsräntan.

Det är viktigt att kalkylräntan är rimlig, men inte alltför rörlig/volatil. Det är också angeläget att den är förutsägbar och inte manipulerbar. För att uppnå stabilitet föreslås en **handlingsregel** som säger att den reala kalkylräntan endast ska ändras när ett rullande femårs-genomsnitt av den långa marknadsräntan hamnar utanför det föreslagna intervallet. När ränteläget är sådant att kalkylräntan går utanför intervallet ska det fattas beslut om ny kalkylränta. Eftersom räntan mäts som rullande femårs-genomsnitt bör framförhållningen kunna vara god och beslut om ändrad kalkylränta kommer inte som en överraskning.

Det pensionsåtagande som räknas upp med inkomstutvecklingen borde nuvärdesberäknas med en lägre real kalkylränta på grund av den starkare värdeuppräknningen. Det är normalt att inkomsterna ökar mer än priserna i ekonomin. Enligt föregående rekommendation över pensionsskuldsberäkning i kommuner och landsting har samma kalkylränta använts för värdesäkrade åtaganden oavsett form av värdesäkring. Det är inte ett helt rättvisande sätt att beräkna pensionsskulden.

Det finns således skäl som talar för att använda en lägre kalkylränta eller kalkylräntan noll för den del som är värdesäkrat med IBB eftersom det ger en mer sann beräkning av pensionsskulden. Det ger även en stabilitet och enkelhet.¹¹ En nollränta innebär i så fall att pensionsskulden blir större än vid tidigare beräkning, eftersom det i praktiken inte görs någon nuvärdesberäkning av denna del av åtagandet. Det är för de fortfarande yrkesaktiva (de som ännu inte tagit ut pension) som IPR uppräknas med IBB. Idag svarar dessa för ungefär halva skulden före 1998. I grova drag skulle denna del av skulden öka med cirka 20 procent om kalkylräntan sänks från 2,5 procent till noll procent. Räknat i miljarder kronor handlar det om i storleksordningen 30 miljarder kronor i kommuner och landsting sammantaget.

En förändring av kalkylräntan innebär att den intjänade pensionsskulden före 1998 (ansvarsförbindelsen) i ett slag ökar med cirka 10 procent. Någon ökning av det framtida åtagandet i form av mer pen-

11. Kalkylränta på noll är en förenkling då inkomstbasbeloppet de facto har haft en något lägre ökningstakt än den långa marknadsräntan. Vad som är en klok prognos, avseende den långsiktiga skillnaden i säkra räntan och inkomstutvecklingen är inte självklart. Det förefaller rimligt att inte nuvärdesberäkna ett åtagande som ökar i takt med inkomstutvecklingen i ekonomin. En nollränta har fördelen av att vara begriplig och att den kan ligga fast, vilket innebär att vi kan undvika omvärderingar av skulden.

sionsutbetalningar blir det emellertid inte. Med den kommunala redovisningslagens regel om blandad modell blir det heller ingen förändring av kostnaderna i resultaträkningen av en sådan förändring. Vi anser dock att själva beräkningen av skulden skulle bli mer rättvisande. Vi föreslår därför att den intjänande pensionsrätten (IPR 1997-12-31) innan pensionsfall nuvärdesberäknas med kalkylräntan 0 procent.

De äldre livräntor som inte är värdesäkrade före 65 år, bör nuvärdesberäknas med en högre kalkylränta (nominell ränta). Det är dock vanligt att PA-KL livräntor på begäran påförs en värdesäkring i efterskott, denna möjlighet finns till och med 2010 i det nya avtalet. Den nominella räntan beräknas som den reala kalkylräntan + inflationsprognosen, det vill säga $2,5 + 2 = 4,5$ procent.

Sammantaget föreslår vi att vid nuvärdesberäkning ska:

1. För åtaganden som värdesäkras med PBB ska den reala kalkylräntan, för närvarande 2,5 procent användas
2. För åtaganden som värdesäkras med IBB ska kalkylräntan vara noll procent.
3. För åtaganden som inte är värdesäkrade ska den nominella kalkylräntan, för närvarande 4,5 procent användas.

3.3 Säkerhets- och omkostnadsbelastningar

Kommuner och landsting betalar inte någon avkastningsskatt när pensionsskulden bokförs i egen balansräkning. Det är inte sannolikt att kommuner och landsting går i konkurs eller upphör som arbetsgivare. Det är därför inte nödvändigt med säkerhets och omkostnadsbelastningar eftersom dessa ska ge skydd för att en arbetsgivare upphör och att skulden övertas av en annan administratör. Vi anser det ej heller lämpligt med så kallade administrativa tillägg, eftersom dessa omkostnader är en del av de totala kommunala kostnaderna och vi i sektorn normalt sätt inte öronmärker sådana.

4. Särskilda regler för kommunala företag

Kommunala arbetsgivare som tryggar sina pensionsåtaganden genom beskattningsrätten är kommun, landsting, region och kommunalförbund. Kommunala företag kan normalt inte trygga sina pensionsåtaganden på sådant sätt annat än indirekt genom kommunal borgen. De tryggandeformer som är aktuella för kommunala företag/bolag är avsättning till stiftelse, försäkring eller kommunal borgen.

Med kommunala företag menas i detta avseende medlem i arbetsgivarförbundet Pacta eller annan av Pensionsnämnden godkänd arbetsgivare.

Eftersom kommunala företag är skattesubjekt är det av vikt att fastställa vad som anses vara avdragsgill pensionskostnad enligt inkomstskattelagen och vad som ska sättas av till pensionsstiftelse eller försäkring för att säkerställa tryggandet.

För att kunna göra skattemässiga avdrag måste bolagen bör följa de föreskrifter som Finansinspektionen ger ut i de så kallade tryggandegrunderna. I dessa anges även belastning med hänsyn till avkastningskatt och övriga omkostnadsbelastningar.

När det gäller kalkylräntan får bolagen använda den nominella kalkylräntan som Finansinspektionen anger i sin anvisning, eftersom värdesäkringen enligt KAP-KL och PFA inte är formellt bindande. De normer om värdesäkring som avtalen innehåller är så kallade centrala protokollsanteckningar som enbart gäller mellan de centrala parterna och gäller således inte i de lokala KAP-KL hos arbetsgivarna. För att indexering ska ske krävs att pensionsnämnden fattar beslut.

För åtagandet enligt PA-KL och äldre avtal gäller liksom tidigare att det är värdesäkrat efter pensionsfall. Det innebär att den reala räntan enligt Finansinspektionens föreskrift ska användas efter pensionsfall. För en utförlig beskrivning av äldre avtal hänvisas till *P-finken* 2000.

Pensionsnämnden godkänner årligen de försäkringstekniska riktlinjer som används vid beräkningen av pension, utifrån normerna enligt centrala protokollsanteckningarna.

5. Praktisk tillämpning

Pensioner är mycket långsiktiga åtaganden. Det kan ibland vara svårt att ha alla relevanta uppgifter tillgängliga, dels vet man inte vad som händer i framtiden dels kan anställningshistoriken inte vara fullt utredd. I dessa fall kan det vara nödvändigt att göra antaganden. Det är även vanligt att arbetsgivare inte hinner rapportera in aktuell pensionsgrundande lön i tid.

Eftersom det finns flera pensionsadministratörer är det angeläget att de antaganden som görs är desamma så att pensionsskultsberäkningen görs på lika sätt oavsett administratör.

5.1 Aktualisering

För att kunna göra en korrekt beräkning av pensionsskulden måste det finnas en korrekt anställningshistorik. Det är därför angeläget att en sådan hålls uppdaterad.

I de fall arbetsgivare måste prioritera kan det vara klokt att först och främst se till att de anställda med inkomster över 7,5 IBB är aktualiserade. Sedan år 1998 består nämligen pensionsskulden i stort sett av den förmånsbestämda pensionen för arbetstagare som har inkomster över 7,5 IBB. Det är naturligtvis också nödvändigt att de arbetstagare som snart ska gå i pension är aktualiserade.

5.2 Antaganden

Då anställningshistorik saknas behöver antaganden göras. Administratörerna har hittills löst detta genom att se på sitt bestånd och anta att de icke aktualiserade har samma anställningshistorik som motsvarande årgång av de fullt aktualiserade. Eftersom det nu finns flera administratörer är det angeläget att de enas om gemensamma tabeller för dessa antaganden. Arbetsgruppen föreslog därför att förbundet i samarbete med administratörerna gör en utredning där tabeller fastställs. I samarbete med administratörerna har det nu tagits fram en tabell över vilka antaganden som ska göras då en person saknar anställningshistorik. De återfinns i **bilaga 1**, tabell B.

Det kan även finnas en rad möjliga situationer då uppgifter saknas för att göra en helt korrekt beräkning. Inrapporteringen kan vara ofullständig och det kan av olika skäl vara tvunget att göra antaganden. Vi förutsätter att administratörerna har kompetens att hantera det på bästa sätt. Utgångspunkten bör vara att förmåner i skuldberäkningen strikt följer avtalet om inget annat anges. För att få en enhetlig hantering önskar vi att sådana antaganden rapporteras till samrådsgrupp som enas om eventuella tolkningar och håller en förteckning uppdaterad över dessa, så att det blir transparent och möjligt att följa att antaganden blir enhetliga för de olika administratörerna.

Det kan finnas andra situationer då det är nödvändigt att göra antaganden, exempelvis för prognoser över pensionskulden framåt i tiden. Det gäller då i allmänhet framskrivningar utifrån utvecklingen av löner och priser. Förbundet gör regelbundet konjunkturbedömningar där prognoser över dessa variabler ingår. Det kan även vara intressant att göra antaganden om personalomsättning etc, sådana antaganden och känslighetsberäkningar bör göras i samarbete med respektive arbetsgivare.

5.3 Så här beräknas en pensionsreserv – exempel

På sidan 34 finns ett schematiskt exempel över en beräkning av pensionsreserv. Det är något mer komplicerade kapitalvärdesberäkningar som görs i praktiken, men exemplet syftar främst till att underlätta förståelsen. Ett par mer tekniska beräkningsexempel (**bilaga 3**) över pensionskuldsberäkningar finns att ladda ner som pdf-filer på vår webbplats www.skl.se – sök på RIPS 07.

Förenklat schematiskt exempel över beräkning av pensionsreserv

1. Pensionsreserven ska motsvara nuvärdet av framtida pensionsutbetalningar till den del de är intjänade idag.
2. Pensionsreserven räknas för varje enskild arbetstagare, före detta dito och pensionstagare.
3. Först beräknas pensionsbeloppet/förmånen enligt avtalet, exempelvis 3 000 kr/mån livsvarigt från 65 års ålder. Förmånen beräknas utifrån dagens pensionsunderlag i dagens penningvärde och förutsätter att personen arbetar fram till 65 år. För att få hel tidsfaktor krävs 30 anställningsår.
4. Därefter beräknas hur stor del arbetstagaren hunnit tjäna in. Arbetstagaren har arbetat i 10 år och har 20 år kvar till pension. Intjänad del är i detta fall tio år/(10 + 20) år = $1/3 \times 3\,000 = 1\,000$ kr/mån från 65 års ålder. Detta är den förmån som den anställde har rätt till oantastbart.
5. Denna förmån omräknas till en utbetalningssumma (kapitalvärde)
 - Utbetalningssumma = förmånen gånger antal utbetalningsår = 1 000 kr/mån i 16 år (förväntad livslängd efter 65 år beror på personens ålder och kön; man 45 år)
 - = 1 000 kr x 12 mån x 16 år = 192 000 kr
6. Utbetalningssumman nuvärdesberäknas till det kapital som behöver sättas av idag för att räcka till för att betala de framtida pensionsutbetalningarna
 - $192\,000/1,025^{28} \approx 192\,000/1,996 = 96\,200$
(28 år 20 år innan utbetalning + halva utbetalningstiden 8 år)
7. Kommunens pensionsskuld är summan av alla beräknade pensionsreserver för alla nuvarande anställda och tidigare anställda minus kapitalvärdet av eventuella finansiella bidrag från annan arbetsgivare.
8. På pensionsskulden tillkommer en löneskatt som är 24,26 procent år 2007.

Kommentar: Punkterna 5 och 6 görs egentligen samtidigt eftersom vid nuvärdesberäkningen diskonteras varje års framtida utbetalning med sannolikheten att pensionstagaren lever.

6. Externredovisning och beräkningar av pensionsskulden

6.1 Lagstiftning och normgivning

Ramverket för kommuners och landstings externa redovisning av pensionsåtaganden är reglerat i lagen om kommunal redovisning. Där framgår det bland annat att redovisningen ska göra en åtskillnad mellan pensionsåtaganden som är intjänade före respektive efter 1998-01-01. Åtaganden som är intjänade före 1998 ska enbart vara angivna som ansvarsförbindelser medan intjänanden efter 1998 ska upptas i balansräkningen. Utbetalningar av pensioner som är intjänade före 1998 ska dock klassificeras som kostnader (den blandade modellen).

Det är uppenbart att lagstiftning i denna del ser på kommuners och landstings pensionsåtaganden med andra principiella utgångspunkter än vad den gör för andra bindande åtaganden. Balansräkningens traditionella roll att enligt bokföringsmässiga grunder uppvisa samtliga skulder och avsättningar är nedtonad i lagstiftningen. Fokus ligger istället på att definiera de årliga pensionskostnader som lagstiftaren anser är relevanta att beakta utifrån en avstämning av det så kallade balanskravet. Krav finns dock att det sidoordnat till balansräkningen ska finnas beräkningar över alla pensionsåtaganden.

Redovisningslagen anger inte hur dessa beräkningar ska göras, den kommunala normgivningen har inte heller uttalat sig om denna fråga. Tillämpad praxis bygger i hög grad på de rekommendationer som Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet tidigare utgivit. I praktiken innebär detta att kommuner och landsting begär att de pensionsadministratörer som upphandlas ska anpassa sina beräkningar till de modeller som angivits i dessa rekommendationer.

6.2 Kort om beräkningsförutsättningar i RIPS

Beräkningsmodellen bygger på aktuariella bedömningar av pensionsavtalen och strävar efter att beskriva arbetsgivarens aktuella åtagan-

de på balansdagen. Basen i beräkningsmodellen är den anställningshistorik som finns för varje anställd, och tidigare anställd, hos respektive arbetsgivare. Till detta tillämpas vissa generella och för alla arbetsgivare gemensamma försäkringstekniska antaganden om till exempel diskonteringsränta och antaganden om livslängder. När det gäller ränteantagande väljer modellen en långsiktig och stabil kalkylränta som över tiden bör bli rimligt rättvisande, tillfälliga förändringar av marknadsräntor kommer enbart att i begränsad omfattning påverka räntenivån. Eftersom pensionsåtagandet i huvudsak är ett långsiktigt åtagande anser vi att denna modell för räntoberäkning ger en mer rättvisande bild av åtagandets långsiktiga ekonomiska innebörd än vad en mer balansdagsaktuell marknadsränta skulle göra. När det gäller livslängdsantaganden används Finansinspektionens framtagna antaganden för riket från våren 2007.

En beräkningsmodell för kommunala pensionsåtaganden blir komplex då den har att beakta ett antal osäkra eller svårbedömda faktorer. Här har vi tidigare kommenterat diskonteringsränta och livslängdsantagande, men det handlar även om beräkningar av ofullständig anställningshistorik samt bedömningar av vissa övergångs- och alternativregler i pensionsavtalen och liknande. Med denna förutsättning som grund ser vi det som en fördel att den kommunala sektorn beräknar pensionsåtagandet med dess osäkerhetsfaktorer på ett enhetligt sätt.

Vid sidan av RIPS 07 (och tidigare *P-finkar*) finns det inte några etablerade alternativa modeller för beräkningar av kommunala pensionsåtaganden.

6.3 RIPS koppling till god redovisningssed i kommuner och landsting

Med det regelverk för redovisning som fanns före 1998 uppfattades Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundets rekommendation om att använda dåvarande beräkningsmodeller (*P-finkar*) som normerande för att definiera de pensionsskulder och pensionskostnader som då redovisades.

Sedan 1998 då redovisningslagen infördes, och förbundens allmänna roll som normgivare delvis förändrades, har dock förbundens beräkningsmodeller i hög grad levt kvar i den praktiska tillämpning-

en. För närvarande kan man därför anse att god redovisningssed är att använda förbundens beräkningsmodell som underlag för redovisningen. Modellen kan sägas vara en "allmän rättslig standard grundad på praxis och rekommendationer", vilket också är ett sätt att definiera god sed på. Ett eventuellt framtida alternativ till denna ordning är att normgivande organ via uttalanden pekar ut vilken beräkningsmodell som ska användas, eller att det utvecklas nya alternativa beräkningsmodeller som får ett stort genomslag i praxis. Ett av RIPS 07:s syften är dock alltså att dess beräkningar ska användas som underlag för den externa redovisningen. *Rådet för kommunal redovisning har under december 2007 rekommenderat kommuner och landsting att använda RIPS 07.*

De beräkningsmetoder som tillämpas i RIPS 07 (och i tidigare *P-finkar*) är valda efter samråd med bland annat aktuarier inom pensionsbranschen. Vi anser att modellen är väl lämpad att användas som beräkningsunderlag för redovisningen. God redovisningssed inom den kommunala sektorn lyfter fram ett flertal övergripande principer som bör beaktas när man ställs inför olika valsituationer i redovisningen. De val av beräkningsmetoder som RIPS 07 valt ligger, enligt vår mening, i linje med flera av dessa etablerade redovisningsprinciper. Principerna om fortlevnad, kongruens, konsekvens, objektivitet och öppenhet är mer eller mindre applicerbara på de antaganden som varit vägledande i arbetet med RIPS 07. Även redovisningslagens syn på balansräkningens resultatutredande roll ligger i linje med den information om pensionsåtagandet som RIPS 07 ger. Den logik som vägleder såväl aktuarier som redovisare har således flera gemensamma nämnare.

I **Bilaga 2** finns en specifikation över uppgifter som det för analys- och redovisningsändamål är önskvärt att få av administratörerna.

Ordlista

- AB** Allmänna bestämmelser i kollektivavtalet HÖK.
- Aktualisering** Förekomst av fullständig pensionsgrundande anställningshistorik.
- Aktualiseringsgrad**
Den andel av personakterna för anställd personal som är uppdaterad med avseende på tidigare pensionsgrundande anställningar.
- Ansvarsförbindelsen**
Pensionsförpliktelse för kommuner och landsting avseende pensioner intjänade före 1998, redovisas som en not på balansräkningen.
- ATP** Allmän tilläggspension.
- Avgiftsbestämd ålderspension**
Den intjänade pensionen är lika med en bestämd premie, t.ex. en procentsats av lönesumman ett år. Premien utbetalas till den pensionsförvaltare den anställda har valt. Pensionsbeloppets storlek bestäms av pensionsbehållningen då pensionen börjar betalas ut.
- Avsättning för pensioner**
Pensionsförpliktelse för kommuner och landsting intjänade från 1998 och som redovisas på balansräkningens skuldsida.
- FPBB** Förhöjt prisbasbelopp – är ett i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex.
- FÅP** Förmånsbestämd ålderspension i KAP-KL för inkomstdelar över 7,5 IBB.
- Förmånsbestämd ålderspension**
En pensionsförmån som relateras till slutlön och anställningstid.
- HÖK** Huvudöverenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor.
- IBB** Inkomstbasbelopp – är ett i lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension (LIP) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringen av inkomstindex, som är ett tal som visar inkomstutvecklingen i samhället.
- Individuell del**
Den del av den avgiftsbestämda ålderspension som arbetstagare fick placera hos försäkringsgivare i PFA-avtalet.
- IL** Inkomstskattelagen (1999:1229).
- Inkomstindex** Mäter förändringen i den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten i Sverige under ett år och beräknas som ett genomsnitt av den reala inkomstutvecklingen de tre föregående åren med tillägg för prisökningen det föregående året.

Intjänad Livränta 070101

En intjänad pensionsrättighet (enl. KAP-KL). Den beräknas per 2007-01-01 för alla anställda med inkomst över 7,5 IBB. Intjänandetiden avser, som längst, 1998-01-01 – 2007-01-01.

IPR Intjänad pensionsrätt per 1997-12-31 beräknad för alla arbetstagare som då var anställda på PA-KL och gick över till PFA.

IPR över tak Intjänad pensionsrätt avseende inkomster över 7,5 prisbasbelopp i 1995 års prisnivå (se IPR).

KAP-KL KollektivAvtalad Pension – pensionsavtal för arbetstagare hos kommunal arbetsgivare.

Kalkylränta Den ränta med vilken de framtida pensionsutbetalningarna diskonteras till ett nuvärde.

KÅP Kompletterande ålderspension. Den förmånsbestämda ålderspensionen i PFA.

Lineär beräkningsmetod

Innebär att det retroaktiva intjänandet beräknas enligt en schablonmetod som innebär att den pensionsgrundade lönen under hela retroaktiva tiden antas ha varit densamma som vid beräkningstillfället.

Livränta Hittills intjänad pensionsrättighet i KAP-KL. Även en intjänad pensionsrätt efter avslutad anställning. En livsvarig periodisk utbetalning.

Löneskatt särskild

Skatt på 24,26 % (år 2007) som belastar pensionsutbetalningar och pensionspremier.

Pacta Arbetsgivarförbundet för privat och offentligt ägda företag som vill ha kommunala avtal.

PA-KL Pensionsavtal för arbetstagare hos kommuner och landsting 1985–1997 – det före PFA gällande pensionsavtalet.

PAN Kollektivavtal om lön och anställningsvillkor för personlig assistent och anhörigvårdare.

PB Pensionsbestämmelser till PFA.

PBB Prisbasbelopp – är ett i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) reglerat belopp som bestäms av regeringen varje år med hänsyn till förändringarna i konsumentprisindex.

Pensionsförpliktelse

Juridiskt bindande utfästelse till anställd att efter anställningens slut betala ersättning (pension).

Pensionsnämnden

Partssammansatt nämnd som lämnar utlåtande angående tolkning av KAP-KL. Beslutar även om indexering av pensionsförmåner m.m.

Pensionsreserv

Definieras i RIPS som nuvärdet av framtida utfästa pensionsutbetalningar till den del de anses intjänade när beräkning görs.

PFA Pensions- och försäkringsavtal 1998–2005 – före pensionsavtal KAP-KL för arbetstagare hos kommunal arbetsgivare.

P-fink Pensionsfinansieringskommitténs betänkande och regelverk över hur pensionsskulden ska beräknas.

PU Pensionsunderlag. Genomsnittet för den pensionsgrundade inkomsten de fem bästa av de sju första av de nio sista åren vid beräkningstidpunkten. Används i KAP-KL vid beräkning av förmånsbestämda pensioner och livräntor.

RiB Kollektivavtal om lön och andra anställningsvillkor för räddningstjänstpersonal i beredskap.

RIPS Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld.

Sammanvägt basbelopp

En viktning av prisbasbelopp och inkomstbasbelopp som används i övergångsreglerna i KAP-KL för de som avgår med kommunal förmånsbestämd ålderspension 2007–2011.

SAP-Ö Särskild avtalspension, överenskommen förtida pension.

SAP-R Särskild avtalspension, räddningstjänst. Förtida pension från 58–65 år för personal i räddningstjänst.

Tryggande av avtalspension

Säkerställande av avsättningar, kapital och premier under aktiv tid för framtida pensionsbelopp.

Tryggandegrunderna

De antaganden om dödlighet och kalkylränta m m som ska användas när man beräknar värdet av pensionsförpliktelserna enligt Tryggandelagen. Utfärdas av Finansinspektionen.

Tryggandelagen

Företag som gör utfästelser om pensioner för sina anställda kan ta upp värdet av den skulden i sin balansräkning. Bestämmelser om detta finns i Tryggandelagen.

Värdesäkring Kollektivavtalade förmånsbestämda pensioner är normalt värdesäkrade genom koppling till basbelopp, som speglar prisutvecklingen. Såväl intjänad pensionsbehållning som utgiven pension värdesäkras.

Bilaga 1 – Försäkringstekniska antaganden

	<i>P-finken 2000</i> per 2006-12-31	<i>RIPS 07</i>
Kommuner/landsting/kommunalförbund		
Ränteantaganden		
– förmåner värdesäkrade med PBB	2,5 %	Bestäms av RIPS-kommittén. 2,5 %
– förmåner värdesäkrade med IBB	2,5 %	0 %
– ej värdesäkrade förmåner	3,5 %	4,5 % för ränteändringsindikator, se diagram A.
Avkastningsskatt, omkostnader/säkerhet	inga	inga
Dödlighetsantagande	Tryggandegrunderna FFFS 2001:13	Tryggandegrunderna FFFS 2007:24, se tabell A.
Pensionsgrundande tid för ej utredda personer		
	Utifrån statistik för det egna beståndet.	Gemensam schablon för de tre administratörerna, se tabell B.
Intjänad del		
Aktuell pension + ev efterföljandepension	100 %	100 %
Avgångna med sjuk- o aktivitetsersättning	100 %	100 % för PA-KL, för KÅP/FÅP intjänande till 65 år som för anställda.
Avgångna med livränta etc	100 %	100 %
Intjänad pension 97-12-31	100 %	100 %
Avgiftsbaserad ålderspension	100 %	100 %
KÅP enligt PFA	tidsfaktor	tidsfaktor
FÅP enligt KAP-KL		100 %
SAP för brandmän enligt KAP-KL		Intjänande från 28 år eller anställningsdatum senare, pension från 60 till 65 år, reduktion för avgång $0,985^{z-x}$, z= pensionsålder, x = ålder
Livränta 20070101		tidsfaktor, anställningstid mellan 1998-01-01 och 2007-01-01, <u>delat med 30 år</u>
Livränta		tidsfaktor, anställningstid fr.o.m. 2007-01-02 (eller senare anställ- ningstidpunkt) till beräkningsti- punkt, <u>delat med</u> tid från anställ- ningstidpunkt till 65 år

Bilaga 1 – Försäkringstekniska antaganden, forts.

	<i>P-finken 2000</i> per 2006-12-31	<i>RIPS 07</i>
Kommunala företag etc		
Enligt trygghandgrunderna från Finansinspektionen.	FFFS 2001:13	FFFS 2007:24
Ränteantaganden (a)		
– värdesäkrade förmåner	3,0 %	1,8 % *
– ej värdesäkrade förmåner	3,5 %	4,0 % *
Avkastningsskatt, avdrag från ränta (b)		
– värdesäkrade förmåner, kommunala företag etc	0,45 %	0,6 % *
– ej värdesäkrade förmåner, kommunala företag etc	0,55 %	0,6 % *
Omkostnader/säkerhet, sänkning av ränteintensitet (c)	0,35 %	0,2 % **
Ränteintensitet = $\ln(1+a-b)-c$		
Omkostnader, explicit belastning (ökning av kapitalvärde)	2,5 %	5,0 % **

*Gäller 2008, fastställs i september året innan av Finansinspektionen.

**Gäller från 2008, avser ålderspension.

Tabell A • Livslängd

Makeham-formeln för dödlighetsfunktionen

Dödlighetsintensiteten $F(x)$ per år vid åldern x år antas given av följande formel:

$F(x) = a + b \cdot x^c$ vid x års ålder, formeln gäller t.o.m. $x=97$ år

$F(x) = F(97) + 0,003 \cdot x(x-97)$ vid x års ålder, formeln gäller fr.o.m. $x > 97$ år

Makehamparametrar – kvinnor

Födelseår	1910-tal	1920-tal	1930-tal	1940-tal	1950-tal	1960-tal	1970-tal	1980-tal
$10^3 \cdot a$	3,1	2,7	2,1	1,4	1,1	1,1	1,1	1
$10^6 \cdot b$	2,058	1,374	0,977	1,129	0,879	0,411	0,129	0,092
c	0,124	0,128	0,13	0,127	0,129	0,137	0,15	0,154

Makehamparametrar – män

Födelseår	1910-tal	1920-tal	1930-tal	1940-tal	1950-tal	1960-tal	1970-tal	1980-tal
$10^3 \cdot a$	3,4	3,4	2,5	1,7	1,5	1,3	1,1	1
$10^6 \cdot b$	24,12	11,65	5,385	3,094	1,159	0,457	0,147	0,051
c	0,1	0,108	0,115	0,12	0,13	0,14	0,152	0,163

Källa: Dödlighetsantagande för Trygghandgrunderna (FFFS 2007:24) finns publicerad i *Försäkrade i Sverige – dödlighet och livslängder* av Försäkringstekniska forskningsnämnden, Sveriges Försäkringsförbund 2007, Dödlighetsundersökningen DUS.

Bilaga 1 – Försäkringstekniska antaganden, forts.

Tidsfaktorn för IPR beräknas från 1:a dagen i månaden efter 28 års ålder fram till 971231 på följande sätt (beroende på födelseår):

- Om personen är född 1955 eller senare ska den multipliceras med 0,95.
- Om personen är född 1950–1954 ska den multipliceras med 0,9.
- Om personen är född 1949 eller tidigare ska den multipliceras med 0,85.

Exempel – en person född 530515:

$$971231-810601 = (16 \text{ år, } 7 \text{ mån}) \times 0,9 / 30 \text{ år} = 0,498$$

Tabell B • Schablontid

**Pensionsgrundande tid för ej utredda personer,
schablon för beräkning av IPR**

Födelseår	Schablon tidsfaktor för IPR
1942	0,793
1943	0,765
1944	0,737
1945	0,708
1946	0,68
1947	0,652
1948	0,623
1949	0,595
1950	0,6
1951	0,57
1952	0,54
1953	0,51
1954	0,48
1955	0,475
1956	0,443
1957	0,412
1958	0,38
1959	0,348
1960	0,317
1961	0,285
1962	0,253
1963	0,222
1964	0,19
1965	0,158
1966	0,127
1967	0,095
1968	0,063
1969	0,032

Bilaga 1 – Försäkringstekniska antaganden, *forts.*

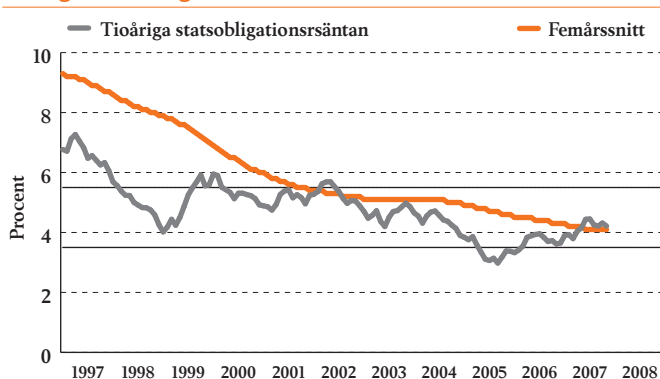
Ränteändringsmodell

Modell för diskonteringsräntan i kommuners och landstings pensions- skuldsberäkning

Vi utgår ifrån den nominella räntan på tioåriga statsobligationer. Vi följer där ett rullande femårsgenomsnitt av månadstalen. När räntan hamnar utanför intervallet ska RIPS-kommittén fatta beslut om ny lämplig diskonteringsränta.

- Den nominella räntan är år 2007 fastställd till 4,5 procent.
- Den reala räntan beräknas som den nominella minus 2 procent (inflationmålet).
- Den reala diskonteringsräntan är idag följaktligen 2,5 procent.
- Kring den fastställda räntan finns ett tröghetsintervall. Detta är ± 1 procentenhet. Intervallet är i dag 3,5–5,5 %.

Diagram A • Indikatorn för kalkylränta baserad på femårssnitt av tioåriga statsobligationsräntan

Källa: Riksbanken och Sveriges Kommuner och Landsting.

Bilaga 2 – Exempel på specifikationer av pensionsåtagandet

Vilka krav på specifikationer en organisation behöver för att kunna analysera sina pensionsskuldsberäkningar kan variera utifrån lokala behov. Här har vi specificerat några exempel på detaljer som kan vara aktuella att få från sin administratör. Bland annat i samband med upphandling av denna tjänst kan det vara lämpligt att gå igenom vilka detaljuppgifter man behöver för sin analys.

Pensionsavsättning (åtagande intjänat fr.o.m. 1998)

- Intjänad Förmånsbestämd ålderspension (FÅP)
- Intjänad Särskild Avtalspension – Räddningstjänst
- Intjänad PA-KL
- Nya efterlevandepensioner
- Utbetalda pensioner
- Ränteuppräknings
- Basbeloppsuppräknings
- Ändringar av försäkringstekniska grunder
- Inlösen av pensioner till försäkringsbolag o.dyl.
- Övrig post
- Pensionsavsättning (åtagande intjänat fr.o.m. 1998), utgående balans

Ansvarsförbindelse (åtagande intjänat t.o.m. 1998)

- Utbetalda pensioner
- Aktualisering
- Ränteuppräknings
- Basbeloppsuppräknings
- Ändringar av försäkringstekniska grunder
- Inlösen av pensioner till försäkringsbolag o.dyl.
- Övrig post
- Ansvarsförbindelse (åtagande intjänat t.o.m. 1998), utgående balans

Särskilda avtalspensioner, enligt överenskommelse

- Arbetstagare som pensionerats
- Utbetalda pensioner
- Ränteuppräknings
- Basbeloppsuppräknings
- Ändrad samordning
- Ändringar av försäkringstekniska grunder
- Övrig post

Bilaga 3 – Beräkningsexempel

Bilaga 3 innehåller två tekniska beräkningsexempel framtagna av KPA. Det är två exempel per person; första exemplet avser beräkning 2007-12-31 och det andra exemplet avser 2008-12-31. Exempelen avser intjänande av förmånsbestämd pension (FÅP).

Beräkningsexemplen finns enbart att ladda ned (som pdf-dokument) från vår webbplats: www.skl.se. Sök på RIPS 07 för att hitta rapporten, där även bilaga 3 finns tillgänglig.

Allt sedan 1964 har kommunernas och landstingens pensionsåtaganden enligt gällande kollektivavtal värderats enligt de beräkningsmetoder som Pensionsfinansieringskommittén lagt fast i den så kallade *P-finken*.

Med anledning av det nya pensionsavtalet KAP-
KL har Sveriges Kommuner och Landsting låtit göra en ny översyn av beräkningsmetoderna för pensionskuldsberäkningarna. Resultatet av översynen redovisas i denna skrift. Rådet för kommunal redovisning har i december 2007 rekommenderat kommuner och landsting att använda RIPS 07.

Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld – RIPS 07 kan beställas från förbundets förlag, via telefon 020-31 32 30 eller på fax 020-31 32 40. Priset är 100 kr exklusive moms och porto.

Skriften kan även hämtas från Sveriges Kommuner och Landstings webbplats: www.skl.se.

ISBN 978-91-7164-314-8

Sveriges
Kommuner
och Landsting

118 82 Stockholm Besök Hornsgatan 20
Tfn 08-452 70 00 Fax 08-452 70 50
info@skl.se, www.skl.se